

Vývoj zamestnanosti v MSP v Prešovskom kraji

Jana JANIČKOVÁ

Úvod

Cieľom príspevku je skúmať vzájomný vzťah medzi vývojom zamestnanosti a podmienkami podnikateľského prostredia. Obidva javy je vhodné skúmať v určitom ohraničenom území (priestore vymedzenom politicky alebo geografickou hranicou) a aby bolo možné vyjadriť prostredníctvom merateľných ukazovateľov ich vývoj, je vhodné skúmať ich za určité časové obdobie. Skúmanie problematiky má interdisciplinárny charakter a umožňuje prelínať makroekonomické a mikroekonomické hľadiská.

V časti praktickej aplikácie teoretických poznatkov je cieľom príspevku charakterizovať na základe štatistických údajov vývoj zamestnanosti a vývoj podmienok podnikateľského prostredia v Prešovskom kraji v období rokov 2005 a 2006.

Riešenie problematiky vývoja zamestnanosti vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu v Prešovskom kraji je aktuálne najmä z dôvodu vymedzenia pozitívnych i negatívnych sociálno-ekonomických účinkov na jednotlivé ekonomické subjekty lokalizované v tomto regióne a výsledky možno tiež použiť ako podklad pri skúmaní príčin a pri riešení ekonomických problémov v budúcnosti. Objektom skúmania sú ekonomické subjekty: malé a stredné podniky ako nositelia dopytu po práci (zamestnávateľia) a tiež obyvateľstvo (zamestnanci). Pri spracovaní príspevku sme získavali informácie najmä z interných dokumentov Krajskej správy štatistického úradu a Obvodného úradu v Poprade. Taktiež sme použili odbornú časopiseckú a knižnú literatúru a internet.

1. Malé a stredné podniky v štruktúre ekonomiky

Malé a stredné podniky v podmienkach Slovenskej republiky (SR) tvoria viac ako 90 % z celkového počtu podnikateľských subjektov. Vychádzame z predpokladu, že jedným z podmieňujúcich faktorov, ktoré ovplyvňujú úroveň zamestnanosti, je vývoj situácie v podnikateľskom prostredí. Malé a stredné podniky predstavujú v štruktúre ekonomiky potenciál pre udržanie existujúcich a vytváranie nových pracovných miest v jednotlivých odvetviach a regiónoch. Počet a štruktúra podnikov sa v jednotlivých ekonomikách z hľadiska regionálneho i odvetvového líši, závisí od mnohých vonkajších a vnútorných faktorov. Disproporcie v počte a štruktúre podnikov vznikajú napríklad v dôsledku rozdielnych prírodných podmienok a objemu zdrojov a vo všeobecnosti závisia najmä od štruktúry a organizácie ekonomiky krajiny (regiónu), miery vzájomnej závislosti ekonomík a regiónov, otvorenosti ekonomiky a miery zapájania

podnikov do medzinárodného obchodu, legislatívnej úpravy dotýkajúcej sa podnikateľskej činnosti a zamestnávania ľudí, od lokalizácie a dostupnosti podnikov, od podmienok na trhoch tovarov a služieb, od potrieb jednotlivých ekonomických subjektov, od situácie na finančnom trhu, od veľkosti a druhu podnikov, predmetu podnikateľskej činnosti, od etapy životného cyklu, v ktorej sa jednotlivé podniky nachádzajú, a od ďalších faktorov.

Ak sú vytvorené vhodné politické, sociálne, ekonomické i ekologické podmienky pre udržateľný rozvoj podnikateľského prostredia, predpokladáme, že sú vytvorené tiež vhodné podmienky pre vytváranie pracovných príležitostí pre obyvateľov v podnikoch a organizáciách. Vytváranie a udržiavanie pozitívnych podmienok pre rozvoj podnikateľskej činnosti pôsobí motivujúco na rozvoj podnikateľskej činnosti a na rozvoj zamestnanosti, pôsobí multiplikujúco na rast spoločenského produktu, investícií i rast miezd.

1.1. Podnik a podnikanie

Podnikateľský subjekt predstavuje organizáciu, teda účelné a ucelené usporiadanie ľudských, majetkových a finančných zdrojov. „Podnik je taká forma podnikateľskej činnosti, v rámci ktorej dochádza k cieľavedomému spájaniu hmotných, finančných a ľudských zdrojov v jednej podnikateľskej jednotke s uzatvoreným obratom hodnoty s cieľom produkovať užitočné hodnoty pre potreby zákazníkov a pre vlastné uspokojenie potrieb“ (Marková, 2003, s. 11).

„Prosperita a úspech podnikov závisí od ich ochoty a odhodlania zdolávať rôzne prekážky a intenzívne sa učiť modernému podnikaniu“ (Zimmermanová, 2001, s. 854).

Každý podnikateľský i nepodnikateľský subjekt je podľa príslušnosti k určitému odvetviu hospodárstva, charakteru svojej činnosti a jej výsledkov, právnej formy podnikania, veľkosti a podľa ďalších individuálne zvolených kritérií, zatriedený do určitej kategórie. Voľba kritérií závisí od účelu klasifikácie. Jedným z dôležitých kritérií vymedzenia podnikov podľa veľkosti je počet zamestnancov. Podľa počtu zamestnancov rozlišujeme mikropodniky, malé, stredné a veľké podniky. Najmä v dôsledku zavádzania rozličných foriem pružného pracovného času do pracovných činností v praxi podnikov a v dôsledku aproximácie legislatívnych predpisov s Európskou úniou, sa zavádza aj v podmienkach SR náročnejšie, viackritériálne členenie podnikov z hľadiska veľkosti. K novým kritériám, ktoré sprehľadňujú a umožňujú vzájomné porovnanie podnikov podľa veľkosti, patria - okrem intervalov počtu zamestnancov - aj ročný obrat a bilančná suma v miliónoch EUR. Podľa Smernice Európskej komisie č. 2003/361/EC patria v regióne Európskej únie k mikropodnikom tie subjekty, ktoré majú od 0 do 9 zamestnancov, ročný obrat a bilančnú sumu do 2 mil. EUR. K malým podnikom patria subjekty s počtom od 10 do 49 zamestnancov, s ročným obratom a bilančnou sumou do 10 mil. EUR. K stredným podnikom patria subjekty s počtom od 50 do 249 zamestnancov, ročným obratom do 50 mil. EUR a bilančnou sumou do 43 mil.

EUR. Ostatné podniky presahujúce tieto charakteristiky patria k veľkým podnikom.

1.2. Zamestnanosť a politika zamestnanosti

V dostupnej odbornej literatúre sa častejšie ako s pojmom zamestnanosť stretávame s definíciami pojmu nezamestnanosť. S pomocou opačnej definície nezamestnanosti môžeme vyjadriť zamestnanosť ako spoločensko-ekonomickú situáciu, keď kvalifikovaní pracovníci pracujú za existujúce mzdy.

Politika zamestnanosti je súčasťou hospodárskej a sociálnej politiky štátu. Realizuje sa najmä cez sústavu makroekonomických politík. Jej opatrenia majú smerovať k vytváraniu a udržiavaniu produktívnych pracovných príležitostí pre tých občanov, ktorí môžu a chcú pracovať a hľadajú zamestnanie. Politika zamestnanosti je politikou prierezovou, preto nie je možné vytvárať a realizovať ju ako samostatnú, izolovanú, ale presovšetkým ako súčasť hospodárskej politiky. Cieľom politiky zamestnanosti je najmä zabezpečiť prácu pre všetkých, ktorí môžu a chcú pracovať a hľadajú zamestnanie, umožňovať slobodnú voľbu zamestnania a získanie kvalifikácie pre vhodné zamestnanie, vytvárať a udržiavať rovnováhu medzi ponukou a dopytom po práci, minimalizovať rozsah nezamestnanosti, zabezpečiť podporu v nezamestnanosti občanom, ktorí sa stanú nie vlastnou vinou nezamestnanými, v primeranom rozsahu a tak, aby ich podnecovala hľadať si zamestnanie, zabezpečiť prípravu na povolanie a rekvalifikáciu zodpovedajúcu požiadavkám trhu práce, utvárať podmienky na vznik pracovných príležitostí vytváraním nových pracovných miest, utvárať podmienky na udržanie zamestnanosti a predchádzanie hromadnému prepúšťaniu, prijímať opatrenia na podporu profesijnej a územnej mobility, zaručiť občanom bezplatné sprostredkovanie zamestnania a bezplatné poskytovanie poradenstva.

V súvislosti s politikou zamestnanosti je potrebné objasniť tiež pojem politika trhu práce. Politika trhu práce je súčasťou politiky zamestnanosti, predstavuje nástroje politiky zamestnanosti na zabezpečenie jej cieľov. Úlohou štátnej politiky zamestnanosti je dosahovanie plnej, produktívnej a slobodne volenej zamestnanosti pôsobením na zamestnávateľskú a zamestnaneckú sféru. Nástroje politiky zamestnanosti členíme na aktívne a pasívne. Opatrenia aktívnej politiky zamestnanosti majú za cieľ udržať alebo získať zamestnanie (napríklad rekvalifikácia, podpora vytvárania nových pracovných miest, podpora vypracovania projektov na oživenie zamestnanosti, apod.) a členíme ich na priame a nepriame nástroje. Priame nástroje sú realizované prostredníctvom orgánov služieb zamestnanosti, nepriame nástroje ako makroekonomické zásahy sú určené iným segmentom trhu. Opatrenia pasívnej politiky zamestnanosti riešia vzniknutý následok – stratu alebo nezískanie zamestnania formou podpory alebo príspevku v nezamestnanosti.

V rámci regionálnej politiky zamestnanosti predstavuje región “pomerne vyčlenenú sieť zamestnaneckých väzieb medzi komunitami v oblasti ponuky a dopytu po práci vytvorených prostredníctvom politických, ekonomických, kultúrnych, technických, finančných, legislatívnych a iných nástrojov, situovaných

na viac či menej ohraničenom priestore“. Z hľadiska politiky zamestnanosti je irelevantné, či je to kraj, okres, oblasť atď. Štruktúra elementárnych územných jednotiek trhu práce na Slovensku je výsledkom dlhodobého spoločensko-ekonomického vývoja. Elementárne jednotky trhu práce reprezentujú z priestorového hľadiska mikroregióny väčších územných celkov – regiónov. S v postavení štatistických jednotiek. (Rievajová – Stanek – Dudová, 1999, s. 170).

Politika zamestnanosti spolu s aktívnou politikou trhu práce, by mali byť považované za jednu zo základných priorít politiky a úspešnosti krajiny. Doposiaľ vlády SR – bez ohľadu na ich politické zloženie a smerovanie - považovali za jedno zo základných kritérií úspešnosti štátnej hospodárskej a sociálnej politiky čo najvyššiu mieru zamestnanosti. Aj podľa programových vyhlásení vlád v spolupráci so sociálnymi partnermi a orgánmi územnej samosprávy sa na zabezpečenie trvalo udržateľného hospodárskeho rastu, posilnenia sociálnej a územnej súdržnosti realizuje politika podporujúca rast trvalo udržateľnej zamestnanosti, zníženie nezamestnanosti a ekonomickej nečinnosti. Snaženie o rast zamestnanosti sa spája s vytváraním nových pracovných miest vhodne stimulovanými investíciami, so zvyšovaním atraktívnosti pracovných miest, kvality práce, produktivity práce a so znižovaním podielu chudobných pracujúcich. Politika podpory zamestnanosti je presadzovaná s dôrazom na zabezpečenie princípov rovnosti príležitostí, pri dôslednom zabezpečovaní zákazu diskriminácie osôb na základe pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasového pôvodu, národnostného alebo etnického pôvodu, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie.

Prognózy orientované na problematiku zamestnanosti v SR uvažujú s rastom zamestnanosti z úrovne 2,162 mil. osôb v roku 2003 (pri miere nezamestnanosti 17,1 %) na úroveň 2,618 mil. osôb v roku 2010 (pri miere nezamestnanosti 12,7 %). Ako zdroje predpokladaného rastu zamestnanosti prichádzajú do úvahy jednak osoby nezamestnané (prognóza predpokladá zníženie miery nezamestnanosti) a jednak osoby ekonomicky neaktívne (príležitosť najmä pre obyvateľov vo vyššom pred dôčodkovom veku. Pritom prírastky budú zabezpečované vyšším podielom zo skupiny neaktívnych obyvateľov (až 75 %) a len v nižšom podiele z nezamestnaných osôb (cca. 25 %) (<http://www.build.gov.sk/mvrrsr/index.php?id=10&cat=237&news=2877>).

Jednou z možností merania zamestnanosti vo vzťahu k podnikateľskému prostrediu je štatistické zisťovanie a sledovanie počtu pracovných miest podľa klasifikácie zamestnaní do desiatich tried, upravené vyhláškou a tiež sledovanie počtu podnikateľských subjektov, ktoré majú živnosť a podľa vymedzených kritérií patria k malým a stredným podnikom. Jednou z možností merania priamej zamestnanosti v malých a stredných podnikoch je postupnosť šiestich krokov (Chovan, 1999, s. 205):

- výber vhodného regiónu,
- charakteristika súčasného stavu zamestnanosti v regióne,
- určenie subjektov zahrnutých do výskumu,
- analýza zamestnanosti na základe existujúcej štatistiky,

- zisťovanie evidenčného počtu zamestnancov v podnikoch,
- určenie podielu malých a stredných podnikov na celkovej zamestnanosti v regióne.

2. Východiská politiky zamestnanosti v regióne Prešovský kraj

Samosprávny kraj ako inštitúcia regionálnej samosprávy je zo zákona zodpovedný za hospodársky a sociálny rozvoj na svojom území. V oblasti zamestnanosti môže priamo ovplyvňovať kvalifikačnú štruktúru absolventov stredných škôl a stimulovať rozvoj sociálnych služieb. Mal by tiež - ak disponuje dostatočným objemom a štruktúrou zdrojov - vytvárať vhodný systém inštitucionálnej podpory malých a stredných podnikov v jednotlivých odvetviach.

V rámci Prešovského samosprávneho kraja bol spracovaný a schválený Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja na roky 2004 – 2006 s výhľadom do roku 2015. Jeho strategickým cieľom je zastaviť pokles podielu tvorby HDP v pomere k celoslovenským ukazovateľom, čo je možné dosiahnuť iba prostredníctvom investovania alebo stimulácie dopytu po službách. Východná časť Slovenska je charakteristická vysokou mierou nezamestnanosti a nízkou úrovňou miezd v porovnaní napríklad s Bratislavou a západnou časťou Slovenska. Prešovský kraj si ako regionálne priority pre rozvoj zamestnanosti a ľudských zdrojov v regióne stanovil (www.build.gov.sk/sekcie/SRP/Doc/iprr.htm):

- podporu rastu zamestnanosti,
- podporu podnikania ako hlavného generátora zamestnanosti,
- podporu mobility a adaptability pracovnej sily,
- vytváranie otvoreného vzdelávacieho prostredia pre celoživotné učenie v regióne,
- vyrovnávanie sa so zmenami vekovej štruktúry obyvateľstva a kvalita života seniorov,
- podporu sociálnej inklúzie,
- aktivizáciu maximálneho počtu osôb mimo oficiálneho trhu práce pre oficiálny trh práce. Tieto priority budú kombinované s aktivitami štátu, ktorý je základným nositeľom politiky zamestnanosti.

Naším zámerom je zistiť, akou mierou sa v súčasnosti malé a stredné podniky podieľajú na zamestnanosti v regióne, alebo či predstavujú potenciálny zdroj pracovných miest. Podnikateľské prostredie a zamestnanosť sme analyzovali prostredníctvom odpovedí z rozhovorov so zamestnancami a zo štatistických údajov, ktoré sme získali z Národného úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Poprade, z Krajskej správy Štatistického úradu so sídlom v Poprade, z Obvodného úradu v Poprade, Mestského úradu vo Vysokých Tatrách a z internetu. Avšak v analýze, pri porovnávaní údajov a pri charakteristike regiónu budeme používať aj údaje o podnikateľskom prostredí a zamestnanosti z celého Prešovského kraja a zo susediacich okresov – najmä okresov Levoča a Kežmarok. Dôvodom výberu regiónu a vymedzenia jeho hraníc sú geografická blízkosť

vybraných okresov Prešovského kraja, podobnosť ekonomicko-sociálnych podmienok a najmä vybavenosť primárnou a sekundárnou ponukou (potenciál) územia.

2.1. Súčasný stav podnikateľského prostredia

Pre charakterizovanie podmienok na podnikanie v skúmanom regióne použijeme štatistické údaje v PSK. V praxi sa skutočný počet podnikateľských subjektov a ďalších ukazovateľov vo vzťahu k malým a stredným podnikom - aj na úrovni príslušného okresu - veľmi obtiažne. Prvým problémom je rozdielnosť evidencie v Krajskej správe štatistického úradu a na Živnostenských odboroch v obvodných úradoch. Mnohé obchodné spoločnosti, ktoré získali živnosť a sú evidované na Živnostenskom odbore v príslušnom Obvodnom úrade, túto činnosť doposiaľ nevykonávajú a v najbližšom čase ani vykonávať nebudú. Avšak štatistický úrad ich eviduje ako podnikateľské jednotky. Podľa našich zistení z Obvodného úradu, Odboru živnostenského podnikania v Poprade, neexistujú zo strany štátu v súčasnosti účinné kontrolné mechanizmy, ktoré by tomuto javu zabránili.

Štatistický úrad rozdeľuje podnikateľské subjekty podľa právnej formy na právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov. V štatistickom registri organizácií Prešovského kraja bolo k 31. 12. 2006 zaregistrovaných 67.992 podnikateľských subjektov, čo je o 4.640 viac ako v roku 2005. Z uvedeného počtu právnické osoby tvorili 23,7 %, t.j. 16.109 subjektov a fyzické osoby – podnikatelia (samostatne zárobkovo činné osoby SZČO) 76,3 %, t.j. 51.883 osôb. Najviac zaregistrovaných subjektov mali okresy Prešov (14.522), Poprad (10.204), Bardejov (6.503), Stará Ľubovňa (5.827) a Vranov nad Topľou (5.788).

V rámci podnikov najpočetnejšiu skupinu tvorili obchodné spoločnosti (89,3 %). Z nich 95,2 % (7.992 subjektov) tvorili spoločnosti s ručením obmedzeným. Akciové spoločnosti s počtom 326 subjektov predstavovali druhú najpočetnejšiu skupinu obchodných spoločností (3,9 %). Z hľadiska vlastníckych vzťahov 99,5 % podnikov bolo v súkromnom vlastníctve (9.273 subjektov), z ktorých družstevné vlastníctvo predstavovalo 2,5 %. Podnikov so zahraničnou kapitálovou účasťou je 1.066, z nich 570 malo medzinárodné a 496 zahraničné vlastníctvo.

Podľa odvetvia ekonomickej činnosti najviac podnikov podnikalo v obchodnej činnosti (35,9 %). V priemysle podnikalo 15,2 % podnikov, v oblasti nehnuteľností, prenájmu a obchodných činnostiach podnikalo spolu 14,7 %, v poľnohospodárstve, poľovníctve a lesníctve, rybolove a chove rýb 9,8 %, stavebníctve 9,3 % a v ostatných činnostiach 15,1 % podnikov. Štruktúru podnikov podľa odvetví v jednotlivých okresoch Prešovského kraja, so zameraním na okres Poprad, uvádzame v nasledujúcej tabuľke. Z údajov uvedených v tabuľke sme zistili, že najväčší podiel právnických osôb v PSK majú podniky zaoberajúce sa obchodom. V meste Poprad sú na 1. mieste podniky zaoberajúce sa

nehnutelnosťami, prenájmom a obchodnými činnosťami, za nimi nasleduje priemyselná výroba a po nej hotely a reštaurácie.

Tabuľka č. 1

Štruktúra podnikov¹⁾ v Prešovskom kraji podľa odvetví k 31. 12. 2006

OKEČ	Okres													
	Kraj spolu	BJ	HE	KK	LE	ML	PP	PO	SB	SV	SL	SP	SK	VT
Poľnohosp., poľov., lesníc., rybolov, chov rýb	914	133	62	53	50	39	56	93	50	59	65	77	105	72
Ťažba nerastných surovín	11	-	1	1	-	-	3	4	-	-	1	-	-	1
Priemysel, výroba	1381	154	114	56	36	25	189	384	71	77	60	21	73	121
Výroba a rozvod el., plynu a vody	26	1	3	1	2	-	8	3	3	1	1	1	1	1
Stavebníctvo	870	144	56	28	19	3	127	233	34	27	89	16	35	59
Obchod²⁾	3 349	291	229	144	51	20	671	1242	70	86	131	73	139	202
Hotely a rešt.	355	28	14	23	9	1	112	103	6	5	21	6	14	13
Doprava, skladovanie, pošty a telekomunikácie	291	23	21	20	7	-	86	74	4	5	14	5	13	19
Fin. sprostred.	43	1	1	3	-	1	12	16	1	-	3	2	1	2
Nehnut.,prenájom a obch. činnosti	1 366	136	73	51	21	6	332	528	22	26	45	14	32	80
Školstvo	40	3	3	2	-	-	12	12	2	-	1	-	3	2
Zdravotníctvo a sociálna pomoc	473	53	51	20	5	4	72	137	13	27	17	18	35	21
Ost. spoločenské, soc. A osob. služby	205	13	10	11	6	4	51	66	7	3	11	5	6	2

¹⁾ právnické osoby, ktoré vykonávajú sústavnú činnosť za účelom dosiahnutia zisku, podnikajúce podľa obchodného zákonníka, príspevkové organizácie vytvárajúce zisk, spoločenstvá vlastníkov pozemkov,

²⁾ veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru.

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky Krajská správa v Prešove BULLETIN 4/2006.

Pre porovnanie údajov uvádzame v nasledujúcom grafe údaje o štruktúre podnikateľských subjektov podľa odvetví v PSK :

Graf č. 1

Štruktúra podnikov podľa odvetví v Prešovskom kraj 12. 2006

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky Krajská správa v Prešove BULLETIN 4/2006.

Podľa počtu zamestnancov, bolo 95,6 % podnikov zaradených medzi malé podniky (0 - 49 zamestnancov), z týchto do 19 zamestnancov bolo 95,1 % podnikov. K stredným podnikom (od 50-249 zamestnancov) bolo zaradených 3,7 % podnikov. Veľké podniky (250 a viac zamestnancov) tvorilo 66 podnikov (0,7 %), z ktorých 42 sa zaoberalo priemyselnou výrobou.

V registri organizácií Prešovského kraja bolo k 31. 12. 2006 registrovaných 51.883 podnikateľov – súkromne podnikajúcich fyzických osôb nezapísaných v obchodnom registri vrátane fyzických osôb podnikajúcich na základe iného ako živnostenského zákona (slobodné povolania, samostatne hospodáriaci roľníci (SHR)).

V porovnaní s rokom 2005 sa počet podnikateľov zvýšil o 3.291. K najväčšiemu zvýšeniu došlo v počte živnostníkov o 2.733 osôb, ktorí predstavovali 92,2 % podiel v skupine súkromne podnikajúcich fyzických osôb. Nárast bol zaznamenaný aj v slobodnom povolaní o 317 a v kombinovanej právnej

forme (živnostník a slobodné povolanie), o 282. K zníženiu došlo v počte SHR o 39 (1,9 % podiel).

Podľa územného členenia najviac fyzických osôb podnikalo v okrese Prešov (10.401), Poprad (7.434), Stará Ľubovňa (5.002) a Bardejov (4.927).

Podľa odvetvovej štruktúry najviac podnikateľov podnikalo v obchodnej činnosti (27,3 %) a v priemyselnej výrobe (21,5 %). V stavebníctve podnikalo 19,7 %, v oblasti nehnuteľností, prenájmu a obchodných činnostiach spolu 9,4 %, v poľnohospodárstve, poľovníctve a lesníctve, rybolove, chove rýb 8,4 % a v ostatných činnostiach 13,7 %. Od tejto štruktúry sa odlišovali okresy Humenné, Sabinov, Snina a Vranov nad Topľou, kde prevládala priemyselná výroba a okres Stará Ľubovňa s prevládajúcou stavebnou činnosťou.

V hotelierstve a reštauráciách podnikalo v rámci PSK ku koncu roka 2006 spolu 1.909 podnikateľských subjektov, oproti roku 2005 poklesol ich počet o 164 subjektov (3,7 %). V Popradskom okrese bolo k 31. 12. 2006 evidovaných 7.434 fyzických osôb – podnikateľov. Dominantným odvetvím bolo odvetvie obchodu s podielom 30,4 %, na druhom mieste bolo odvetvie priemyselnej výroby 15,2 %, za ním odvetvie nehnuteľností, prenájmu a obchodných činností s podielom 13,9 %. V hoteloch a reštauráciách vykonávalo svoju činnosť len 6,7 % zo všetkých fyzických osôb podnikateľov. Najmenej atraktívnymi odvetviami pre fyzické osoby – podnikateľov v Popradskom okrese boli ostatné odvetvia (5,1 %) a ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby (3,8 %).

2.2. Zamestnanosť v MSP v Prešovskom kraji

V roku 2006 bolo v Prešovskom kraji v podnikoch s počtom zamestnancov 20 a viac a v neziskových organizáciách zamestnaných v priemere 120.717 osôb. Oproti roku 2005 zamestnanosť klesla o 1,3 %. Z celkového počtu zamestnancov 2 % zamestnancov pracovalo v zahraničí a 2 % tvorili zamestnanci so zdravotným postihnutím I. a II. stupňa.

V súkromnom sektore pracovalo 73.866 zamestnancov a ich počet oproti roku 2005 klesol o 0,3 %. V podnikoch so zahraničnou majetkovou účasťou zamestnanosť klesla o 4,9 % na 14.399 zamestnancov. Najväčší podiel na zamestnanosti podľa štatistickej odvetvovej klasifikácie ekonomických činností malo odvetvie priemyslu 33,7 %, školstva 19,4 %, zdravotníctva a sociálnej pomoci 11,2 % a verejnej správy a obrany, povinného sociálneho zabezpečenia 9,6 %.

Z údajov v nasledujúcej tabuľke sme zistili, že v Prešovskom kraji podľa počtu zamestnancov patria podniky k mikropodnikom, malým a stredným podnikom:

Podniky v Prešovskom kraji podľa odvetví a počtu zamestnancov k 31.**12. 2006**

OKEČ	Podniky Spolu ¹⁾	V tom s počtom zamestnancov						
		0-9	10-19	20-49	50-249	250-499	500-999	1000 a viac
Poľnohosp., poľ. a lesníctvo, rybolov, chov rýb	914	700	69	85	57	2	1	-
Priemysel. výroba	1418	822	288	129	137	26	13	3
Stavebníctvo	870	568	188	67	47	-	-	-
Obchod ²⁾	3349	2980	274	60	28	5	2	-
Hotely a rešt.	355	270	62	17	6	-	-	-
Doprava, sklad., pošty a telekom.	291	226	35	15	11	4	-	-
Fin. sprostredk.	43	37	3	1	2	-	-	-
Nehn., prenájom a obch. čin.	1366	1171	118	42	32	2	-	1
Ostatné odvetvia ³⁾	718	622	43	21	25	3	2	2
Kraj spolu	9324	7396	1080	437	345	42	18	6

¹⁾ právnické osoby, ktoré vykonávajú sústavnú činnosť za účelom dosiahnutia zisku, podnikajúce podľa obchodného zákonníka, príspevkové organizácie vytvárajúce zisk, spoločenstvá vlastníkov pozemkov

²⁾ veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru

³⁾ školstvo, zdravotníctvo a sociálna pomoc, ostatné spoločenské, sociálne a osobné služby
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky Krajská správa v Prešove BULLETIN 4/2006.

Na základe vyššie uvedených údajov je zrejmé, že vo všetkých odvetviach prevládajú podniky s nízkym počtom zamestnancov. Zatiaľ čo hlavne v priemyselnej výrobe, ale aj v podnikoch s nehnuteľnosťami a v odvetviach školstva, zdravotníctva a sociálnej pomoci majú vysoký podiel aj podniky s veľkým počtom zamestnancov (250 a viac), v podnikoch cestovného ruchu (hotely a reštaurácie) prevládajú hlavne podniky s malým počtom zamestnancov a niekoľko podnikov s väčším počtom zamestnancov (maximálne do 249).

K 31. 12. 2006 dosiahla miera evidovanej nezamestnanosti v Slovenskej republike 9,4 %. V porovnaní s rovnakým obdobím minulého roka poklesla o 2

percentuálne body. Priemernú hodnotu za Slovenskú republiku prekročili Banskobystrický (16,1 %), Košický (15,2 %) a Prešovský kraj (13,7 %). Počet uchádzačov o zamestnanie v decembri klesol oproti rovnakému obdobiu predchádzajúceho roka o 60.397 na 273.437.

Počet uchádzačov o zamestnanie v Prešovskom kraji oproti stavu k 31. 12. 2005 klesol o 9.342 osôb na 55.760. Z celkového počtu bolo 49.227 (88,3 %) disponibilných uchádzačov o zamestnanie. Miera nezamestnanosti z disponibilného počtu uchádzačov o zamestnanie oproti decembru 2005 klesla o 2,1 bodu na 13,7 %. V štruktúre celkového počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie bolo 28.288 žien, čo predstavovalo 50,7 %. Počet uchádzačov z radov absolventov škôl oproti rovnakému obdobiu minulého roka klesol o 776 na 3.106 osôb. Počet uchádzačov o zamestnanie so zdravotným postihnutím (2. 138 osôb) predstavoval z celkového počtu 3,8 %.

V Prešovskom kraji žije 14,1 % ekonomicky aktívneho obyvateľstva Slovenskej republiky a v rámci kraja dominantné miesto má okres Prešov a za ním nasleduje Poprad. Najvyššiu nezamestnanosť má okres Kežmarok a Sabinov. Okres Poprad mal k 31. 12. 2006 najnižšiu nezamestnanosť v Prešovskom kraji. Táto nezamestnanosť bola dokonca nižšia ako celková nezamestnanosť Slovenska.

Priemerná nominálna mesačná mzda v kraji dosiahla 15.110 Sk (index 108,6), čo je o 5.024 Sk menej ako celoslovenský priemer. V porovnaní s ostatnými kraji bola v našom kraji zaznamenaná najnižšia mzda. Na jedného zamestnanca za sledované obdobie pripadlo v priemere 1.643 odpracovaných hodín. Z hľadiska štruktúry vlastníctva priemerná nominálna mesačná mzda v súkromnom sektore predstavovala 14.597,- Sk, kde bol zaznamenaný medziročný nárast o 6,5 %. V členení podľa odvetví najvyššiu priemernú mzdu dosiahli zamestnanci verejnej správy a obrany, povinného sociálneho zabezpečenia (20.937 Sk) a zamestnanci finančného sprostredkovania (19.271 Sk). Najnižšia mzda bola zaznamenaná v ostatných spoločenských, sociálnych a osobných službách (11.918 Sk) a v hoteloch a reštauráciách (12.429 Sk).

Situáciu zamestnanosti / nezamestnanosti v okrese Poprad charakterizujeme na základe vybraných štatistických údajov získaných z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Poprade (ÚPSVAR-PP). V podnikoch s 20 a viac zamestnancami a vo všetkých neziskových organizáciách v okrese Poprad pracovalo v roku 2006 v priemere 21.254 zamestnancov (fyzické osoby). Oproti roku 2005 došlo k poklesu o 4,8 %. Z nich najväčšia časť pracovala v priemysle (42,1 %), v školstve (12,9 %), v zdravotníctve a sociálnej pomoci (12,9 %). V cestovnom ruchu došlo k poklesu počtu zamestnancov o 11,1 % oproti roku 2005. Z celkového počtu v ňom pracovalo len 3 % zo všetkých zamestnancov. Priemerná nominálna mesačná mzda v podnikoch s 20 a viac zamestnancami a vo všetkých neziskových inštitúciách bola v okrese Poprad v roku 2006 vo výške 17.031 Sk. Oproti roku 2005 došlo k zvýšeniu o 4 %. Najvyššiu priemernú mzdu dostávali zamestnanci finančného sprostredkovania (25.236 Sk). Zamestnanci podnikov cestovného ruchu aj napriek medziročnému zvýšeniu o 8,4 % dostávali jednu z najnižších miezd v priemernej výške 12.867 Sk.

V poslednom mesiaci roku 2006 bolo z absolútneho počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie v evidencii ÚPSVAR-PP do 6 mesiacov 30,1 %, od 6 do 12 mesiacov 10,6 %, v období 12 – 24 mesiacov 13,7 % a nad 24 mesiacov 45,6 %. Nepriaznivým faktorom aj naďalej ostáva to, že dominantnú skupinu uchádzačov o zamestnanie tvoria uchádzači evidovaní dlhodobo. Priaznivo sa ukazuje fakt, že uchádzači evidovaní krátkodobo, sa v priebehu 6 mesiacov dokážu zamestnať.

Podľa údajov o celkovej vzdelanostnej štruktúre uchádzačov o zamestnanie tvoria dominantnú skupinu uchádzači so základným vzdelaním, ktorí majú najväčší problém pri hľadaní zamestnania, pretože nespĺňajú vzdelanostné kritéria väčšiny voľných pracovných miest. Za nimi nasleduje skupina uchádzačov so vzdelaním ukončeným výučným listom a po nich uchádzači so strednou odbornou školou. Uchádzači s vysokoškolským vzdelaním sú na 5. mieste. Najmenšiu (resp. žiadnu) skupinu nezamestnaných tvoria uchádzači vedeckej výchovy. Najväčší podiel podľa absolútneho počtu evidovaných uchádzačov o zamestnanie v okrese Poprad bol koncom roka 2006 zastúpený v skupine KZAM 9, t.j. pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (35,1 %). Na posledných dvoch miestach bola skupina KZAM 2, t.j. vedeckí a odborní duševní zamestnanci (1,3 %) a skupina KZAM 1, t.j. zákonodarcovia, vedúci a riadiaci zamestnanci (0,8 %). Vo všetkých skupinách KZAM oproti roku 2005 došlo k poklesom počtov uchádzačov o zamestnanie príslušnej skupiny. Najväčší pokles zaznamenali skupiny KZAM 9, KZAM A a KZAM 7.

Zamestnanosť podľa okresov v Prešovskom kraji za rok 2006

ÚZEMIE	PRIEMERNÝ EVIDENČNÝ POČET ZAMESTNANCOV (FYZICKÉ OSOBY)		PRIEMERNÁ NOMINÁLNA MESAČNÁ MZDA (SK)		ODPRACOVANÉ HODINY NA 1 ZAMESTNANCA (HOD.)
	sledované obdobie	Index ²⁾ MR=100	sledované obdobie	Index ²⁾ MR=100	
	Prešovský kraj	120 717	98,7	15 110	
Bardejov	11 678	88,6	11 392	110,6	1 612
Humenné	10 130	100,2	15 101	103,9	1 597
Kežmarok	6 529	100,4	15 359	109,9	1 658
Levoča	3 713	103,6	14 353	107,7	1 653
Medzilaborce	1 604	100,7	13 178	106,7	1 586
Poprad	21 254	95,5	17 031	104,1	1 639
Prešov	34 120	104,4	16 726	112,6	1 687
Sabinov	4 772	103,2	14 131	101,8	1 588
Snina	5 328	94,5	12 856	109,4	1 646
Stará Ľubovňa	5 519	100,4	14 425	109,6	1 666
Stropkov	2 630	97,2	13 400	107,4	1 600
Svidník	4 358	100,5	12 676	106,0	1 567
Vranov nad Topľou	9 084	94,5	13 724	107,5	1 632

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky Krajská správa v Prešove BULLETIN 4/2006

Na celkovom počte zamestnancov PSK sa podieľajú najviac okresy Prešov, Poprad, Bardejov a Humenné. Z hľadiska priemernej mzdy je na prvom mieste okres Poprad pred okresom Prešov a Kežmarok. Ostatné okresy sú v tejto kategórii pod priemerom kraja. Najväčší počet odpracovaných hodín mali zamestnanci v okrese Prešov, Kežmarok, Poprad, Vranov nad Topľou. Najmenej Medzilaborce a Svidník.

Na základe údajov o zamestnanosti, nezamestnanosti a ich štruktúre môžeme zhodnotiť celkovú situáciu podnikateľského prostredia a navrhnúť možnosti pre vytváranie a udržanie pracovných miest v malých a stredných podnikoch.

Záver

V príspevku sme sa sústredili na charakteristiku podnikateľského prostredia a zamestnanosť v Prešovskom kraji.

Popri poklese počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva, poklesu počtu evidovaných nezamestnaných a znížení miery nezamestnanosti na úrovni kraja, okres Poprad zaznamenal zvýšenie počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva (51.839), zníženie počtu evidovaných (5.646) a samozrejme aj zníženie miery nezamestnanosti, pričom miera nezamestnanosti bola najnižšia z celého Prešovského kraja (8,55 %). Pri porovnávaní priemernej nominálnej mzdy došlo k nárastom aj na úrovni kraja (o 8,6 %) no aj napriek tomu bola nižšia o 5.024 Sk ako je celoslovenský priemer. V porovnaní s ostatnými kraji bola v Prešovskom kraji najnižšia (12.429 Sk). Priemerná nominálna mzda vzrástla aj na úrovni okresu Popradu (len 4,1 %). V tejto kategórii okres Poprad sa nachádza na posledných miestach spomedzi okresov v kraji.

Potvrdil sa náš predpoklad, že rozvoj malého a stredného podnikania podmieňuje rast zamestnanosti vo vymedzenom regióne. Rozvoju podnikateľskej činnosti napomáha aj v našich podmienkach široká sieť inštitucionálnej pomoci. Malé a stredné podniky, ale aj začínajúci podnikatelia hľadajúci rôzne možnosti podpory, majú k dispozícii 23 regionálnych rozvojových agentúr, ktoré poskytujú komplexné poradenské služby, prípadne ponúkajú možnosť profesionálneho vypracovania konkrétnych projektov (Regionálne poradenské a informačné centrum v Poprade - RPIC). O granty sa môžu uchádzať prostredníctvom orgánov miestnej samosprávy.

Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania (NARMSP), ktorá vznikla spoločnou iniciatívou Európskej únie PHARE a vlády SR zabezpečuje realizáciu podporných programov pre malých a stredných podnikateľov v regiónoch Slovenska a finančných návratných a nenávratných výpomocí, ktoré v rámci týchto programov prideluje podnikateľom. Agentúra zabezpečuje podporu malého a stredného podnikania v SR na medzinárodnej, národnej, regionálnej a lokálnej úrovni koordináciou všetkých aktivít vrátane finančných. V regiónoch NARMSP prispieva k vybudovaniu siete regionálnych poradenských a informačných centier (RPIC), podnikateľských inovačných centier (BIC), centier prvého kontaktu (CPK). Centrá RPIC, BIC a CPK poskytujú komplexné informačné, poradenské, vzdelávacie a finančné služby.

Uľahčenie podnikania vo sfére malých a stredných podnikov je pre veľký počet nezamestnaných, absolventov škôl a ďalších skupín občanov veľkou príležitosťou nájsť svoje miesto a uplatnenie na trhu práce. Odvetvie economickej činnosti je potrebné orientovať na potreby daného regiónu.

Jednou z možností vytvárania nových pracovných miest je forma samozamestnávania sa v odvetví cestovného ruchu. Pri takomto spôsobe dochádza nielen k vytváraniu pracovných miest pre danú osobu, ktorá sa rozhodne podnikat' v odvetví cestovného ruchu ale vzniká tam aj potenciál vytvárania ďalších nových pracovných miest formou zamestnávania ďalších pracovníkov. Ďalšou výhodnou možnosťou ako rozvíjať svoj podnik a vytvárať tak nové pracovné miesta je schopnosť manažérov existujúceho podniku využívať pozitívne externality a synergický efekt procesov, ktoré v danom regióne prebiehajú. Znamená to, že rozvoj určitej podnikateľskej aktivity v určitom dvetví hospodárstva v danom regióne, môže vyvolávať potrebu a dopyt po iných podnikateľských aktivitách. Napríklad vybudovanie priemyselného parku, vybudovanie výrobného podniku v meste, môže vytvoriť dopyt po kongresových službách, môže vyvolávať potrebu využívať športové zariadenia a ihriská, relaxačné centrum a podobne.

Kľúčové slová

zamestnanosť, podnikateľské prostredie, malé a stredné podniky

Literatúra

1. HAMAJ, P. 2001. Antológia zo sociológie práce. Liptovský Mikuláš : Vojenská akadémia v Liptovskom Mikuláši, 2001. 136. s.
2. CHOVAN, J. 1999. Meranie zamestnanosti v cestovnom ruchu. In: Ekonomická revue cestovného ruchu, roč. 32.
3. MARKOVÁ, V. 2003. Malé a stredné podnikanie v Slovenskej republike. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2003. 164 s. ISBN 80-8055-816-7.
4. ZIMERMANOVÁ, K. 2001. Vybrané problémy marketingového výskumu v medzinárodnom podnikateľskom prostredí. In: Ekonomika firiem 2001. Svit : 2001, PHF EU Košice, s. 854. ISBN 80-225-1446-2.
5. www.statistics.sk
6. www.gov.sk
7. www.build.gov.sk
8. www.vucpo.sk

Summary

The aim of the article is to look at aspects of employment and environment of enterprise in the region Prešov in the Slovak Republic and to look for the relation between these two phenomenon. We also concentrated on the small and medium sized enterprises, which represent the biggest part in the structure of economy in our country. The expansion of business enterprise to present the development of employment, expand of workplaces, wages and investment.

Adresa autora

Ing. Jana Janičková, PhD.
Katedra ekonomiky a cestovného ruchu
Pedagogická fakulta KU v Ružomberku
Detašované pracovisko Poprad
Nábřežie Jána Pavla II. 15, 058 01 Poprad
Slovensko
Tel.: 00421 904 330 681
e-mail: jana.janickova@pobox.sk